

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“
БЛАГОЕВГРАД
ПРАВНО-ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ**

Катедра „Международно право и международни отношения“

Виктор Владимиров Серафимов

ПРЕКРАТЯВАНЕ НА МЕЖДУНАРОДНИ ДОГОВОРИ

Автореферат
на дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“
в професионално направление 3.6. Право
/Международно право и международни отношения/

Научен ръководител:
доц. д-р Николай Марин

**Благоевград
2018 г.**

Съдържание

Съдържание.....	2
I. Обща характеристика на дисертационния труд	3
1. Актуалност на изследването.....	3
2. Предмет на изследването	4
3. Цел на изследването	5
4. Научно-изследователски задачи на изследването.....	5
5. Методи на изследването	6
6. Приноси на изследването.....	6
7. Обем и структура на изследването	7
II. Кратко изложение на дисертационния труд	8
1. Формиране и утвърждаване на правото, приложимо при прекръпяване на международни договори.....	8
2. Основания за прекръпяване на международни договори	14
3. Процедура и последствия от прекръпяването на международни договори	20
III. Публикации по темата на дисертационния труд	25

I. Обща характеристика на дисертационния труд

1. Актуалност на изследването

Прекратяването на международните договори, сключвани между държави е материя, която традиционно намира своята уредба в международните обичаи. С оглед на спецификата на тези източници на международното публично право и известната несигурност, която произтича от необходимостта всеки път, когато се прилагат да се доказва тяхното съществуване, международната общност е приела цялостна кодификация на правото на международните договори, в това число – на правилата, свързани с тяхното прекратяване, със сключването на Виенската конвенция за правото на договорите от 1969 г. Тази кодификация е резултат на постигнатия консенсус от международната общност по отношение на всички въпроси, свързани с влизането в сила, действието, тълкуването, действителността и прекратяването международните договори, като един от основните източници на международното публично право. С оглед на постигането на този консенсус е допуснато наличието на определени дефицити в кодификационната уредба на правото на международните договори. Предвид усложнената процедура по допълване на конвенцията, ролята на вторичните източници на международното публично право в процеса по отстраняване на тези дефицити е особено голяма. Процесът по допълване и изясняване на правилата, приложими при прекратяване на международните договори е трайна тенденция в практиката на международните съдилища и трибунали, но също така – и в доктриналните изследвания в глобален план, която продължава и до настоящия момент.

Успоредно с описаните процеси в международното публично право, в рамките на националното законодателство на Република

България, и в практиката на страната при сключването и прекратяването на международни договори се наблюдава повишена динамика. Въпреки, че законната уредба във вътрешноправната рамка на Република България намира своята трайна регулация с приемането на Конституцията на Република България през 1991 г. и с приемането на Закона за международните договори на Република България през 2001 г., практиката на страната при сключването и най-вече – при прекратяването на международни договори страда от определени пороци. В допълнение към този проблем в практиката на Република България се наблюдават и известни законодателни дефицити, които биха могли да поставят страната в условията на институционален сблъсък между Народното събрание и Министерския съвет на Република България, а в резултат на това – и на потенциална конституционна кризи. Тези въпроси са изследвани в практиката на Конституционния съд на Република България, но също така и в практиката на Върховния административен съд. Дисертационният труд анализира всички направени изследвания на темата, като предлага собствени изводи и подход за премахване на дефицита в нормативната уредба.

2. Предмет на изследването

Предмет на дисертационния труд е цялостното изследване на принципните основания, процедурни правила и последствия от прекратяването на международни договори, установени в правото на международните договори и в частност – по отношение сключените от Република България.

3. Цел на изследването

Цел на дисертационен труд е да се направи цялостен анализ на основанията и процедурните правила - както произтичащи от нормите на международното публично право, така и от нормите на националното право на Република България, които трябва да бъдат спазени при прекратяване на международни договори

4. Научно-изследователски задачи на изследването

С оглед постигането на поставената цел на изследването са поставени 9 научно-изследователски теми, както следва:

1. Анализ на историческото развитие на международните обичаи в областта на правото на международните договори.
2. Разграничаване на понятията, свързани с процедурата по прекратяване на международните договори.
3. Изследване на процесите на кодификация на обичаите в областта на международното публично право.
4. Изследване на процеса на формиране и развитие на правото на прекратяване на международни договори във вътрешното право на България.
5. Изследване на основанията за прекратяване на международни договори.
6. Изследване на изискванията за процедура за прекратяване на международни договори по смисъла на международното публично право.
7. Изследване на изискванията за процедурата за прекратяване на международни договори по смисъла на националното право на България.
8. Анализ на възможностите за промяна на националното

законодателство с оглед на отстраняване на съществуващи недостатъци на законовата уредба.

9. Изследване на въпросите, свързани с последиците от прекратяване на международни договори.

5. Методи на изследването

В дисертационния труд са използвани различни научно-изследователски и методологически подходи, които са необходими поради широкообхватния и интердисциплинарен характер на разглеждания проблем. Методиката на изследване включва нормативния, историческо-хронологичния, логическо-аналитичен, телеологичен и системен подход, съчетани със сравнителноправен анализ, където е необходимо. Анализът на международноправните източници по темата е основан на традиционните методи на анализ на правни документи. Проблемите са анализирани както от теоретичен аспект, така и въз основа на практиката на Третата Българска държава в периода от 1878 г. до настоящия момент.

6. Приноси на изследването

Настоящото изследване е първото цялостно изследване на въпроса за прекратяване на международните договори, сключени от Република България в исторически и актуален контекст. То включва богат обзор на научни разработки по въпроса, както от български, така и чужди автори и в този смисъл е подходяща основа за бъдещи изследвания.

Открити са дефиниращите характеристики на всички основания за прекратяване на международни договори, като е предложен оригинален подход за систематизирането на тази материя.

Изследвани са изискванията на националното и на международното право по отношение на правните действия, които следва да бъдат извършени от компетентните държавни органи в Република България при прекратяване на международни договори, сключени от страната.

Включено е *de lege ferenda* предложение за отстраняване на съществуващия законодателен дефицит.

7. Обем и структура на изследването

Дисертационният труд съдържа 303 страници като е структуриран в увод, три глави, заключение, библиография от 446 единици, които са използвани при изготвянето на настоящото изследване, и едно приложение.

В структурно отношение, всяка глава включва раздели, подраздели и точки и подточки.

II. Кратко изложение на дисертационния труд

1. Формиране и утвърждаване на правото, приложимо при прекратяване на международни договори

Първа глава от дисертационния труд изследва въпросите свързани с процесите на формиране и утвърждаване на правото, приложимо при прекратяване на международни договори. Изследването започва с анализирането на процесите на формиране, утвърждаване и кодификация на международното право, приложимо при прекратяване на международни договори (Глава I, раздел §1).

В рамките на Глава I, Раздел §1, т. 1 са изследвани историческите процеси по формиране и утвърждаване на отделните институти и правила, свързани с и прилагани при прекратяването на международни договори. Изследването проследява историческите процеси от първите международни договори, сключвани в Месопотамия и по поречието на р. Нил през III-IV хил. пр.н.е, като са анализирани различните прекратителни основания, използвани и формирани в този период. В този смисъл е разгледан и анализиран договорът, сключен между Египетското и Хетското царство през 1278 г. пр.н.е като един от първите договори, съдържащи разпоредби, свързани с неговото прекратяване.

В рамките на същия подраздел са изследвани историческите процеси на развитие на институтите, свързани с прекратяването на международните договори в Древна Гърция и Римската империя. В този период за първи път се изгражда система на международни договори между различните градове-държави (в Древна Гърция), а в последствие – между Римската империя и съседните ѝ страни. В този период се зараждат голяма част от прекратителните основания, използвани и до днес, както в частното, така и в международното право, в това число – *clausula rebus sic stantibus*, невъзможност за изпълнение на договора като

основание за неговото прекратяване, нарушаването на договора като прекратително основание и др.

Дисертационният труд продължава правно-историческото изследване на темата с разглеждане на епохата на Средновековието, като анализира редица договори, сключвани в периода X-XV в. В рамките на тази част от дисертационния труд е анализиран процесът на правна еволюция на отделните институти в тази сфера чрез проследяване на практиката на страните.

Изследването продължава с дефинирането на отделните понятия и институти, използвани от правото на международните договори в контекста на прекратяване на международни договори (**Глава I, Раздел §1, т. 2**)

В рамките на този подраздел е очертана разликата между понятията денонсиране, излизане от договор, прекратяване на договор и прекратителни основания. Всяко от тези понятия е дефинирано, като е проследен процесът на развитие и правна еволюция на института от неговото формиране до настоящия момент. В допълнение, трудът предлага резюмирано разграничаване между понятията като представя общите и разграничителните им характеристики.

Денонсирането е понятие, с което се означава процедурата, при която дадена страна предприема действия, вследствие на които се преустановява правното действие на даден международен договор спрямо нея .. В този смисъл, може да се приеме, че денонсирането е серия от активни действия от дадената страна, насочени към прекратяване на действието на конкретния договор спрямо тази страна. Денонсирането, извършено от дадена страна само по себе си няма отношение към действието на договора спрямо другите страни и не означава *per se*, че договорът се прекратява.

Прекратяването на даден договор е понятие, с което се означава ситуация, в която правното действие на даден международен договор се прекратява спрямо всички страни, без значение дали те са извършили активни действия в тази насока или не. Това понятие се свързва с действието на договора като цяло, без да е налице диференциация по отношение на различните страни по договора. Следва да се отбележи, че международен договор може да бъде прекратен вследствие на изрично предвидени основания за това, но може да бъде прекратен и вследствие на денонсиране на договора от някоя от страните. В този смисъл, денонсирането на двустранен международен договор от една от страните ще доведе до неговото прекратяване. Възможно би било също така, даденият многостранен договор да съдържа изрични разпоредби, по смисъла на които денонсирането от определен брой страни ще бъде разглеждано като прекратително условие. Така, денонсирането на договора, разглеждано като едностранно прекратяване на действието на договора спрямо една от страните би довела до прекратяване на действието на договора спрямо останалите страни. В тази ситуация, денонсирането би довело до прекратяване на договора.

Излизане от договор е понятие, с което се означава едностранното прекратяване на действието на даден договор спрямо някоя от страните, без това да се отразява на действието на договора спрямо останалите страни. В този смисъл, излизането от даден договор може да бъде резултат от денонсиране, което, обаче не е повлияло на действието на договора между останалите страни. С оглед на това, може да се приеме, че излизането от даден договор е близко понятие до прекратяването на договор, тъй като и при двете е налице прекратяване на действието на договора, но в единия случай това прекратяване е ограничено до една от страните, а в другия случай – по отношение на всички страни

Проследени са опитите за кодификация на правото на международните договори и като част от него – правилата, приложими при тяхното прекратяване (**Глава I, Раздел §1, т. 3**).

В рамките на този подраздел е дефинирано понятието кодификация като е предложена класификация на видовете кодификация въз основа на субекта, който извършва кодификационните действия, а именно – официална кодификация, извършвана от държави посредством сключването на международен договор, който да регулира разглежданата материя и неофициална – извършвана от отделни учени и изследователи на дадена тема, която има преди всичко теоретично значение и по никакъв начин не обвързва страните.

В рамките на тази част от дисертационния труд са очертани опитите за неофициална кодификация на правото на международните договори от края на XIX в., като е анализиран Кодекса на международните договори на Йохан Блунчли, изследванията на Паскал Фиоре, както и опитът на Харвардския университет да предложи кодификация на този дял от международното публично право от 1935 г.

Изследвани са опитите на международната общност да направи официална кодификация на материята, като е изследван процесаът на сключване на Хаванската конвенция за правото на договорите от 1928 г. Като част от това изследване е анализирана дейността на Комисията по международно право към ООН от 1949 г. до момента на сключване на Конвенцията за правото на договорите във Виена през 1969 г. В рамките на това изследване са разгледани тезите и теориите, представяни от различните членове на Комисията, както и защитаваните позиции от различни държави в рамките на Виенската конвенция, предхождаща сключването на конвенцията през 1969 г.

В рамките на **Глава I, Раздел §2** е изследван процесът на формиране и утвърждаване на националното право, приложимо при прекратяване на международни договори от Република Българи.

В този раздел са изследвани конституционните разпоредби, свързани с процедурите по сключване и прекратяване на международни договори, установени в четирите действащи в Третата Българска държава конституции от 1878 г. до настоящия момент.

Изследването проследява конституционната уредба на процеса на денонсиране на международни договори, сключени от страната. Конституцията на Народна република България от 1947 г. е първата, която установява конституционна уредба на въпроса за денонсиране на международни договори. Президиумът на Народното събрание има правомощията да ратифицира и денонсира сключените от правителството международни договори. Следва да се отбележи, че това е първата конституционна норма, която е посветена на прекратяването на международни договори в страната. Така, конституционната уредба предвижда изпълнителната власт – Министерският съвет да има правомощия да сключва международни договори, които да се ратифицират от Президиума на Народното събрание. След като страната бъде обвързана от дадения международен договор, той може да бъде денонсиран от Президиума на Народното събрание. Конституцията не включва изисквания по отношение на процедурата или основанията за това. С оглед на това, практиката и доктрината приемат, че процедурата следва общите изисквания за взимане на решения от страна на Президиума на Народното събрание.

С Конституцията на Народна република България от 1971 г. се установява конституционен ред, при който правомощията по сключване, ратифициране, утвърждаване и денонсиране се разпределят между три основни държавни органа – Народното събрание, Държавния съвет и

Министерския съвет. Трите институции работят в синхрон, като правомощията им се допълват взаимно.

Държавният съвет има право да ратифицира и денонсира международни договори, като конституционната уредба не включва правила по отношение на това кои международни договори се ратифицират и денонсират от Народното събрание и кои от Държавния съвет. Практиката и доктрината приемат, че когато Народното събрание не е свикано на сесия, това негово правомощие се упражнява в пълен обем от страна на Държавния съвет.

Министерският съвет има правомощия да сключва международни договори, както и да утвърждава и денонсира онези международни договори, които не подлежат на ратификация. В този смисъл, с Конституцията на Народна република България от 1971 г. се установява разделяне на правомощията по денонсиране на международни договори между Държавния съвет и Народното събрание от една страна и Министерския съвет – от друга.

Този подход е възприет от конституционния законодател и при изготвянето и приемането на Конституцията на република България от 1991 г. Правомощията по денонсиране на международни договори са разделени между Народното събрание и Министерския съвет, като разграничаването е направено в нормите на чл. 85 и чл. 106 от Конституцията. В първата норма е посочен предметният обхват на договорите, които подлежат на ратификация и денонсиране със закон от страна на Народното събрание, като е прието, че онези международни договори, които не подлежат на ратификация се утвърждават и денонсират от Министерския съвет на Република България.

2. Основания за прекратяване на международни договори

Втора глава от дисертационния труд изследва основанията за прекратяване на международни договори, които са трайно установени в практиката на страните, приложимото международно обичайно право и неговата кодификация. Изследването цели да анализира, както процесите на формиране на всеки от институтите, така и специфичните изисквания, които Виенската конвенция за правото на договорите от 1969 г. поставя пред страните, които искат да приложат съответните прекратителни основания.

В рамките на **Глава II, Раздел §1** са изследвани прекратителните основания, които са предварително уговорени от страните. В рамките на **Глава II, Раздел §1, подраздел 1** са изследвани основанията за прекратяване на даден договор, които са включени от страните в самия договор.

Като част от изследването в този подраздел са изследвани основанията за прекратяване на даден договор, които обичайно се включват в голяма част от международните договори. Така, в рамките на **Глава II, Раздел §1, подраздел 1, точка 1** е изследвано прекратяването на международен договор поради изтичането на срока, за който е сключен, а в рамките на **Глава II, Раздел §1, подраздел 1, точка 2** е изследвано прекратяването на международен договор поради настъпването на предварително определени прекратителни условия.

Изследването на темите, свързани с **Глава II, Раздел §1, подраздел 1** се основава на сходни методи – започва с анализ на правно-историческите процеси, свързани с формирането, установяването и развитието на съответното основание за прекратяване на даден международен договор, в последствие се изследват изискванията на Виенската конвенция за правото на договорите от 1969 г. за прилагането на съответните прекратителни основания, практиката на

международните съдилища и трибунали, където това е възможно и практиката на международната общност и в частност – на Република България. След изследването на всяко от прекратителните основания е направено резюме, в рамките на което са обособени изискванията на правото на международните договори по отношение на прилагането на съответното основание и принципните нарушения, които се допускат в международната практика. Целта на така обособените обобщения е да се добият ясни насоки за практиката на страните при прекратяване на международните договори по този ред, които да бъдат възприети и използвани от съответните държавни органи в Република България.

В рамките на **Глава II, Раздел §1, подраздел 2** са изследвани основанията за прекратяване на международни договори, които произтичат от правото на международните договори, не са свързани пряко с поведението на страните и се прилагат спрямо голям брой международни договори. Така, в рамките на **Глава II, Раздел §1, подраздел 2, точка 1** е изследвано прекратяването на международни договори, които не включват разпоредби, свързани с тяхното денонсиране или прекратяване. Това основание се прилага спрямо договори, които са сключени като такива с неограничено – вечно действие. Международната практика показва, че такива договори се сключват, макар и относително рядко. Динамиката на обществените отношения, особено в международен план, обаче, изключва възможността дадена група въпроси да намерят единна твърда правна уредба, която да бъде лишена от възможността за правна еволюция. Това би означавало, че договорът на определен етап от развитието на отношението между страните би уреждал отношенията по несправедлив начин, вследствие на променените обстоятелства, а това би довело до задължителното му нарушаване. В този смисъл, правото на международните договори предвижда възможност такива договори да

бъдат прекратявани при определени условия. Именно тази материя е изследвана в рамките на **Глава II, Раздел §1, подраздел 2, точка 1.**

В доктрината е налице спор до каква степен изпълнението на даден договор може да се разглежда като основание за неговото прекратяване. Въпросът е особено сложен, тъй като при всички положения не би могъл да намери единен отговор, защото предложените тези биха имали напълно различна аргументация при договори-сделки, при които с еднократното изпълнение на задължения за извършване на определени действия предметът на договора се изчерпва и при договори, с които се постига принципна уредба на дадени въпроси, които изискват след като бъдат извършени дадени правни или фактически действия, постигнатият резултат да бъде съхранен. Всички аспекти на този спор в доктрината са отразени, изследвани и обобщени в рамките на **Глава II, Раздел §1, подраздел 2, точка 2** от дисертационния труд.

Както в правно-исторически, така и в актуален план, изключително често в практиката на страните се случва, когато определен кръг обществени отношения са уредени с даден договор, който поетапно губи своята актуалност, той да бъде прекратен със сключването на нов договор, който да урежда същия кръг въпрос и да има действия спрямо същите страни. Тази форма на прекратяване на договори се нарича новация и намира приложение, както в частното, така и в публичното право. Този метод за прекратяване на международни договори е особено популярен, тъй като предлага високо ниво на сигурност на страните. Особеностите на това прекратително основание са изследвани в рамките на **Глава II, Раздел §1, подраздел 3.**

В рамките на **Глава II, Раздел §2** са изследвани основанията за прекратяване на международни договори, които не са предварително уговорени от страните в рамките на конкретен договор, а произтичат от разпоредбите на правото на международните договори.

В рамките на този раздел основания за прекратяване на договори могат да се обособят две големи групи, обособени на база активните действия на страните.

Така, в рамките на **Глава II, Раздел §2, подраздел 1** са изследвани основанията за прекратяване на международни договори, които не са предвидени в рамките на самите договори, произтичат от правото на международните договори и са пряко свързани с действията на страните. В тази част от дисертационния труд е изследвано прекратяването на международни договори поради тяхното нарушаване. Това прекратително основание има особено голямо значение за практиката на страните, тъй като се свързва с процедурните правила и последиците от недобросъвестно отношение на страна по договор, изразено в съзнателното и целенасочено нарушаване на определени разпоредби от него. Този институт е едно от най-дълго прилаганите прекратителни основания и като такова е резултат на правната еволюция на международната общност през различните епохи. В рамките на тази част от дисертационния труд, освен уредбата, заложена във Виенската конвенция за правото на договорите от 1969 г. е изследвана практиката на страните и на международните съдилища и трибунали, като са обособени принципните решения, които те взимат в различни ситуации.

В рамките на **Глава II, Раздел §2, подраздел 2** са изследвани основания за прекратяване на международни договори, които не са предвидени изрично от страните в рамките на договора, но и не са свързани с активни действия от тяхна страна. Това е група на обективни основания, които имат правопрекрътяващо действие спрямо договора и при които не се отразява субективното отношение на страните към реализирането на хипотезата на съответното прекратително основание.

В **Глава II, Раздел §2, подраздел 2, точка 1** от дисертационния труд е изследвана последващата невъзможност за изпълнение на

договора като основание за неговото прекратяване. Това прекратително основание е продукт на широкото консенсусно разбиране от международната общност, че когато е налице обективна невъзможност за изпълнение на даден договор, страната, която дължи изпълнение не може да носи отговорност за своето неизпълнение. В този смисъл, в международната общност не са налице спорове дали тази хипотеза да бъде свързана с прекратително действие спрямо договора или не. Критериите дали елементите на хипотезата са изпълнени или не, обаче, будят изключително широки спорове при всеки опит това прекратително основание да бъде прекратено или. Въпросът е разглеждан от Международния съд на ООН многократно, като в резултат от тези негови решения е изведен минимален праг, който трябва да бъде изпълнен, за да може да се приложи това основание. Елементите от хипотезата, минималният праг, практиката на страните и на международните съдилища са систематично изследвани в рамките на тази част от дисертационния труд, като в резултат от това са изведени обобщени изисквания, които трябва да бъдат изпълнени с оглед на правомерното прилагане на това основание.

В рамките на **Глава II, Раздел §2, подраздел 2, точка 2** от дисертационния труд е изследван въпросът за прекратяване на международни договори при наличие на коренна промяна в обстоятелствата, при които ще се изпълняват. Това прекратително основание е установено от времето на Римската империя и получава популярното название *rebus sic stantibus*. При това прекратително основание се приема, че когато страните са сключвали даден договор, те са приели да бъдат обвързани с определени права и задължения при конкретни обстоятелства. В случай, че те бъдат променени по такъв драстичен начин, че естеството на различните задължения се измени, съответно – балансът в правата и задълженията се измени по такъв

драстичен начин, че ако страните са знаели за тази промяна не биха сключили договора изначално, то договърът може да бъде прекратен. Изискванията, които Виенската конвенция за правото на договорите от 1969 г. и практиката на международните съдилища поставят пред страните, които искат да приложат това основание за прекратяване са изключително високи. Тези изисквания, както и практиката на международните съдилища и трибунали са изследвани в тази част от дисертационния труд, като са обособени изискванията към страните и най-честите нарушения, които се допускат при прилагането на това прекратително основание.

В Глава II, Раздел §2, подраздел 2, точка 3 от дисертационния труд се изследва прекратяването на международни договори, които противоречат на новопоявили се императивни норми на общото международно право, известни като норми *jus cogens*. Императивните норми на общото международно право е инструмент, с който може да бъде ограничавана свободата на договаряне на страните. От една страна, договори, които противоречат на съществуващи норми *jus cogens* изначално са недействителни. От друга, договори, които са били действителни към момента на сключване, но на по-късен етап възникват нови императивни норми на общото международно право, които им противоречат са действителни, но подлежат на прекратяване. С оглед на цялостното изясняване на това основание за прекратяване на международни договори е наложително цялостното изясняване на правната същност и процеса на формиране на нови норми *jus cogens*. Едва след това трябва да се изяснят изискванията пред страните, които искат да приложат това прекратително основание. Именно това е направено в тази част от дисертационния труд.

3. Процедура и последствия от прекратяването на международни договори

В рамките на Глава III са изследвани два отделни въпроса, свързани с прекратяването на международни договори. Ако в Глава II са изследвани основанията за тяхното прекратяване, то в Глава III последователно са изследвани въпросите за процедурните правила, които всяка страна, която иска да прекрати международен договор трябва да изпълни от една страна и правните последствия по отношение на страните и договора от друга страна.

Въпросите, свързани с процедурните правила, които трябва да бъдат изпълнени от страните при прекратяване на международни договори са предмет на изследване в **Глава III, раздел §1** от дисертационния труд.

Това изследване започва с цялостното изясняване на правната същност на понятието денонсиране, което е направено в **Глава III, раздел §1, точка 1** от дисертационния труд. Всяка страна, която иска да прекрати действието на определен международен договор спрямо себе си преминава през процедура на денонсиране на договора. Ако договорът е двустранен, или ако са налице конкретни изисквания и условия, заложи в рамките на многостранен договор по отношение на броя на страните, това денонсиране ще има прекратително действие спрямо договора. Ако, обаче, договорът е многостранен и няма изисквания по отношение на минималния брой страни, по отношение на които да бъде в сила, съответно – ако такива има, но денонсирането от една от страните няма да реализира тази договорна разпоредба, денонсирането няма да доведе до прекратяването на този договори. В този случай, той ще продължи своето действие между останалите страни. Институтът се разглежда и като част от вътрешното право на различните страни, в частност – на Република България. В рамките на

тази част от дисертационния труд са изследвани тези въпроси, като е достигнат изводът, че за да бъде правомерно прекратяването на даден международен договор от Република България е необходимо да има основание за това, съобразно изискванията на изследваното в Глава II от дисертационния труд, да са изпълнени изискванията по отношение на процедурата, така както са заложиени в правото на международните договори и в частност – във Виенската конвенция за правото на договорите от 1969 г., но също така и в националното право на Република България. Установено е, че неспазването на процедурните правила, установени във вътрешното право на Република България не би опорочила процедурата по денонсиране от гледна точка на международните отношения, при условие, че другите изисквания са изпълнени. Въпреки това, с оглед на цялостното правомерно предприемане на тази процедура е необходимо и тези изисквания да бъдат съобразени и изпълнени.

В рамките на **Глава III, раздел §1, точка 2** от дисертационния труд са изследвани и анализирани изискванията, които Виенската конвенция за правото на договорите от 1969 г. поставя по отношение на процедурата за прекратяване на международни договори. На първо място, става ясно, че за да бъде прекратяването на международен договор действително от гледна точка на международното публично право е необходимо и достатъчно условие да бъде изпълнени изискванията по отношение на процедурата за прекратяване на международен договор, така както са установени в рамките на Виенската конвенция. Конвенцията предвижда относително опростена процедура за прекратяване на договори, която включва определени и ясно дефинирани стъпки, които трябва да бъдат предприети от страната, която денонсира договора. Ако никоя от насрещните страни не оспори тези правни действия, денонсирането става факт. Ако, обаче, са налице

спорни въпроси, свързани с процедурата по денонсиране, Конвенцията предвижда специален механизъм за разглеждане на спора между страните в такава процедура под формата на помирителна процедура. Това е специално производство, чиято правна регламентация е систематично уредена като Приложение към Виенската конвенция за правото на договорите. Целта на международната общност при фиксирането на това производство е било трайното установяване на работещ механизъм за преодоляване на недобросъвестно отношение от страни, които искат да забавят процедурата чрез мирни средства. Конвенцията предвижда специален ред за формиране на помирителната комисия, процедурния ред, по който функционира и последиците от нейната дейност. Всички тези въпроси, както и процедурните правила, които се предвиждат в случай, че спор между страните не възникне са предмет на систематично изследване в тази част от дисертационния труд.

В Глава III, раздел §1, точка 3 от дисертационния труд са изследвани изискванията, които вътрешното национално право на Република България поставя пред нейните държавни органи при денонсирането на международни договори.

Изискванията, които вътрешното право на Република България поставя при процедурата по денонсиране на международни договори са функция от конституционния ред, който действа на територията на страната. Сега действащият ред е дефиниран от Конституцията на Република България от 1991 г. и Законът за международните договори на Република България от 2001 г. В този смисъл, сега действащият ред е в сила от 2001 г. Предходният конституционен ред е дефиниран от Конституцията на Народна Република България от 1971 г. и Указ №1496/1975 г. за участие на Народна република България в международни договори, който указ е в сила до 2001 г. С оглед на

относително краткия срок от време, в който са били в сила двата конституционни режима, те са изследвани по отделно – съответно в рамките на **Глава III, раздел §1, точка 3, подточка 1** и **Глава III, раздел §1, точка 3, подточка 2**. След като са изследвани в детайли, двата конституционни режима стават обект на сравнително-правен анализ. В процеса на изследване е анализирана и практиката на страната при денонсиране на международни договори, както със закон от Народното събрание, така и с решение от Министерския съвет. В допълнение към това са изследвани различните случаи, в които Народното събрание има правомощия да ратифицира, съответно – денонсира със закон определени международни договори, както и случаите, в които Министерският съвет на Република България има правомощия да утвърждава и денонсира със решение международни договори. В процеса на изясняване на тези въпроси са изследвани нормативни актове от вътрешното право на Република България – Конституцията на Република България от 1991 г. и Закона за международните договори от 2001 г., но също така и практиката на Конституционния съд и Върховният административен съд на Република България. Целта на така направеното изследване е да се установят и представят в обобщен вид изискванията, които вътрешното право на Република България поставя пред своите държавни органи при денонсирането на международни договори, така че изследването да бъде полезно за практиката на държавните органи, които имат участие в тези процедури.

В рамките на **Глава III, раздел §2** са изследвани въпросите, свързани с последствията от прекратяване на международни договори, така както са установени в рамките на Виенската конвенция за правото на договорите от 1969 г. В тази част от дисертационния труд се изследват въпросите, свързани с последствията от процедурата по прекратяване на

международни договори, а не въпросите, свързани с отговорността на страните от техни неправомерни действия, съответно – отговорност за прекратяване на договор вследствие на тяхно неправомерно поведение. Последствията от прекратяването са изследвани приоритетно през призмата на уредбата, фиксирана в Конвенцията и направените по темата доктринални изследвания.

III. Публикации по темата на дисертационния труд

1. **Серафимов, Виктор.** „Особености на процедурата по прекратяване на международни договори“, сб. „Научни трудове на Института на Държавата и правото при Българската академия на науките, том XII. 2015 г.
2. **Серафимов, Виктор.** „Особености на процедурата по прекратяване на международни договори“, сп. „Международна политика“, бр. 2, година XII, 2016 г.